

Азәрбајчан Республикасы Али Мәһкәмәси Пленумунун

ГӘРАРЫ

№4

Бакы шәһәри

27 декабр 1996-чы ил

Мәһкәмә һөкмү һаггында

Азәрбајчан Республикасы Конститусиянын 63-чү маддәсинә әсасән гануни гүввәсини алмыш мәһкәмә һөкмү олмадан һеч кәс чинајәт етмәкдә тәгсирли сајыла билмәз. Бу бахымдан әдаләт муһакимәсинин ән муһүм акты олан мәһкәмә һөкмүнүн гануни, әсаслы вә әдаләтлилијинин тә"мин едилмәси демократик, һүгүги дөвләт гурмаға доғру кедән өлкәмиздә хүсуси әһәмијјәт кәсб едир.

Дөвләт адындан чыхарылан һөкм һәм дә бөјүк тәрбијәви әһәмијјәтә малиқдир. Муһүм просессуал сәнәд олан һөкм чинајәт вә чинајәт-просессуал ганунун тәләбләринә ујғун сурәтдә тәртиб едилмәклә јанашы мәһкәмә мәдәнијјәти нүмунәси олмалыдыр. Бу исә өзүнү нәинки һөкмүн мәзмунунда, һәмчинин онун формасында, рәсми-ишкүзар јазы стилиндә өз әксини тапмалыдыр. Һөкм сәлис, ајдын, анлашылан шәкилдә јазылмалы, иш үзрә мүјјән олунмуш һаллар, сүбутлар вә мәһкәмәнин нәтичәләри һөкмдә чидди мәнтиги ардычыллыгла шәрһ едилмәлидир. Ишин һалларына аид омајан мә"луматларын һөкмә дахил едилмәси јолверилмәздир.

Мәһкәмә һөкмү илә шәхсин тәгсирли олуб-олмамасы кими һәјати әһәмијјәти олан мәсәлә һәлл едилир. Бу сәбәбдән дә һөкм ишдә олан бүтүн сүбутлар ганунун тәләбинә ујғун сурәтдә һәртәрәфли тәдгиг едилиб гијмәтләндирилмәклә чыхарыла биләр.

Лакин мәһкәмә тәчрүбәси кәстәрир ки, бә"зән һөкм чыхарыларкән ганунун әһәмијјәтли дәрәчәдә позулмасы һалларына јол верилир вә бу да өз нөвбәсиндә һөкмләрин ләғвинә, сүрүндүрмәчилијә кәтириб чыхарыр. Мәһкәмә ичласларынын сәтһи апарылмасы, мәһкәмә бахышы заманы әлдә едилмиш сүбутларын дүзкүн тәһлилинин верилмәмәси, нәтичәләрин лазыми гајдада әсасландырылмамасы һаллары арадан галдырылмамышдыр. Иттиһамнамәнин мәзмунунун механики сурәтдә һөкмә көчүрүлмәси һалларына да тәсадүф едилир.

Сүбутлары һәртәрәфли тәһлил едиб-гијмәтләндирмәк әвәзинә мәһкәмәләр бә"зән иттиһамы тәсдиг едән ифадәләрин мәтнини һөкмдә әкс етдирмәклә кифәјәтләнирләр. Иттиһамы шүбһә алтында гојан ифадәләр исә ја үмумијјәтлә

нәзәрә алынмыр, јахуд да онлар һөкмдә тәһлил едилиб гијмәтләндирилмир.

Иттиһамы тәсдиг едән мө"тәбәр сүбутлар олмадыгда вә мәһкәмә ичласында јени сүбутларын әлдә едилмәсинин гејри-мүмкүнлүјү һалларында мәһкәмәләр бәраәт һөкмү чыхармаг әвезинә ишләри әлавә ибтидаи истинтаг апарылмасы үчүн көндәрирләр ки, бу да сүрүндүрмәчилијә, вәтәндашларын ганунла горунан һугуг вә мәнәфеләринин позулмасына кәтириб чыхарыр. Бә"зән исә, иш материаллары кифајәт гәдәр әтрафлы тәдгиг едилмәдән, ифадәләри иттиһамын әсасыны тәшкил едән зәрәрчәкмиш вә шаһидләр мәһкәмәдә диндирилмәдән вә ја онларын ифадәләрини дәјишмәләринин сәбәбләри арашдырылмадан бәраәт һөкмләри чыхарылыр.

Һөкмләрин чинајәт-просессуал ганунун тәләбләринә чаваб вермәјән шәкилдә тәртиб едилмәси, сәлигәсиз вә башдансовду јазылмасы һаллары һәлә дә мөвчуддур. Бир чох һалларда мәһкәмәнин истинад етдији сүбутлар бири дикәри илә мәнтиги сурәтдә әлагәләндирилмир.

Бу сәһәдә мәһкәмә фәалијјәтини даһа да тәкмилләшдирмәк вә мөвчуд нөгсанлары арадан галдырмаг мәгсәдилә Азәрбајчан Республикасы Али Мәһкәмәсинин Пленуму

гәрара алыр:

1. Мәһкәмәләрин диггәти мәһкәмә һөкмүнүн гануни, әсаслы, әдаләтли вә инандырычы олмасы тәләбинә чәлб едилсин. Һөкмүн инандырычы олмасы о демәкдир ки, бурада форма вә мәзмун е"тибарилә һөкмүн гануни, әсаслы вә әдаләтли олмасы ајдын вә мө"тәбәр шәкилдә әкс етдирилир.

2. Изаһ едилсин ки, Азәрбајчан Республикасы Чинајәт-Просессуал Мәчәлләсинин 323-чү мад. мүвафиг олараг мәһкәмәнин һөкмү јалныз мәһкәмә ичласында билаваситә тәдгиг олуан сүбутлара әсаслана биләр. Ганунун мәзмунуна көрә мәһкәмә өз нәтичәләрини шәрһ едәркән иш үзрә топланылан, лакин мәһкәмә ичласында тәдгиг едилмәјән вә мәһкәмә ичлас протоколунда өз әксини тапмајан сүбутлара истинад едә билмәз. Мүгтәһимин, зәрәрчәкмишин, шаһидләрин тәһгигат, ибтидаи истинтаг вә ја башга мәһкәмә ичласында вердикләри ифадәләрә о вахт истинад етмәк олар ки, онлар ЧПМ-нин 304-чү мад. ујғун олараг мәһкәмә ичласында е"лан едилмәклә јанашы башга сүбутларла мүгајисәли шәкилдә тәдгиг едилмиш олсун.

Нәзәрә алмаг лазымдыр ки, Азәрбајчан Республикасы Конститусијасынын 66-чы мад. әсасән мүгтәһимин јахын гоһумлары онун әлејһинә ифадә вермәјә мәчбур едилә билмәз. Она көрә дә һәммин шәхсләр мәһкәмә ичласында ифадә вермәкдән имтина етдикдә онларын тәһгигат вә ибтидаи истинтаг дөврүндә шаһид гисминдә вердикләри ифадәләрә о вахт истинад етмәк олар ки, тәһгигат вә ибтидаи истинтаг дөврүндә диндириләркән Конститусијанын һәммин маддәсинин маһијјәти онлара изаһ едилмиш олсун.

3. Һөкмдә ишин мәһкәмә тәрәфиндән мүәјјән едилән һаллары, о чүмлөдән, едилмиш әмәлин мотив вә мәгсәди, һабелә мәһкәмәнин һәммин һалларын һәгигәт

Олуб-олмамасы инамына кәлмәси үчүн әсас верән сүбутлар шәрһ едилмәлидир. Бир нечә мүгтәһим барәсиндә вә ја мүгтәһимин бир нечә чинајәт етмәкдә иттиһам олундуғу ишләр үзрә ишә бахыларкән мәһкәмә сүбутларын чәмини ишин бүгүн материаллары илә бирликдә гијмәтләндирәрәк һәр бир иттиһам үзрә вә һәр бир мүгтәһим барәсиндә онларын тәһлилини вермәлидир. Һәм дә бу заман нәјә көрә бир субутун мө"тәбәр һесаб едилмәси, дикәринин исә рәдд олунмасы һөкмдә әсасландырылмалыдыр.

Һөкмдә сүбут кими ифадәләринә истинад едилән зәрәрчәкмиш шәхсләрин, шаһидләрин вә саир шәхсләрин фамилијалары кәстәрилмәклә јанашы бу ифадәләрин гыса маһијјәти дә ачыпланмалыдыр. Бу фикир ејнилә експерт рә"јләринә, мәһкәмәнин фикринчә ишин фактики һалларыны тәсдиг едән дикәр сәнәдләрә дә аиддир.

Конститусијанын 63-чү мад. әсасән әдаләт мүһакимәси һәјата кечириләркән ганунсуз јолла әлдә едилән сүбутлардан истифадә едилә билмәз. Мәһкәмә һәмин сүбутун ганун позунтулуғуна јол верилмәклә әлдә едилмәси нәтичәсинә кәлиб, ону иш үзрә топланмыш сүбутларын чәминдән харич едәркән бу ганун позунтулуғунун нәдән ибарәт олмасыны әсасландырымалыдыр.

4. Мәһкәмәләр нәзәрә алмалыдыр ки, ЧПМ-нин 327-чи мад әсасән иттиһам һөкмү мүлаһизәләрә әсаслана билмәз. Иттиһам һөкмү иш үзрә баш вермиш бүгүн рәвајәтләр тәдиг едилдикдән, бүгүн мөвчуд зиддијјәтләр ајдынлашдырылыб гијмәтләндирилдикдән сонра мө"тәбәр сүбутлар әсасында чыхарылмалыдыр.

Ганунун мө"насына көрә иттиһамын сүбут олунмасы барәдә арадан галдырылмасы мүмкүн олмајан бүгүн шүбһәләр мүгтәһимин хејринә һәлл олунур.

Мүгтәһимин өз тәгсирини е"тираф етмәси јалныз о вахт иттиһам һөкмү үчүн әсас ола биләр ки, бу чүр е"тираф иш үзрә топланмыш башга сүбутларын чәми илә тәсдиг олунсун.

Мүгтәһим тәһгигат вә ибтидаи истинтаг дөврүндә вердији ифадәләрини мәһкәмә ичласында дәјишдирдикдә мәһкәмә бунун сәбәбини арашдырымалыдыр. Һәмин ифадәләрин физики вә ја психи тә"сир кәстәрмә вә бу кими гануна зидд һәрәкәтләр јолу илә алынмасы мүәјјәнләшдириләрсә онлар иттиһам һөкмү чыхарыларкән сүбут кими гәбул едилә билмәз. Мәһкәмә белә һаллара хүсуси гәрардад чыхармаг, чинајәт иши башламаг вә бу кими һәрәкәтләрлә өз мүнасибәтини билдирмәлидир.

5. Мәһкәмәләрин дигәти һөкмүн кириш, тәсвири вә нәтичәви һиссәдән ибарәт олмасы барәдә ганунун тәләбинә әмәл едилмәси зәрурилијинә чәлб едилсин.

ЧПМ-нин 333-чү мад. 4-чү бәндинә әсасән һөкмүн кириш һиссәсиндә мүгтәһимин ады, атасынын ады, фамилијасы, анадан олдуғу ил, ај,күн вә јер, јашајыш јери, мәшғулијјәти, тәһсили, аилә вәзијјәти вә мүгтәһимин шәхсијјәти һагтында иш үчүн әһәмијјәти олан саир мө"луматлар кәстәрилмәлидир. Саир мө"луматлар дедикдә елә мө"луматлар нәзәрдә тутулур ки, мәһкәмә тәрәфиндән чәза тә"јин едиләркән, колонија нөвү мүәјјәнләшдириләркән, мәһкүм хүсуси тәһлүкәли ресидивист һесаб едиләркән онларын әһәмијјәти олсун. Белә

мә"луматлар сырасына мәькумун әлиллији, әввәлки мәькумлуғу, дөвләт мұқафатлары, фәхри вә һәрби рүтбәләрә малик олмасы кими мә"луматлар анддир. Шәхс әввәлләр мәькум олмушса һөкмүн кириш һиссәсиндә онун нә вахт, һансы маддә илә мәькум олунмасы, тә"јин олунан чәза, һәбс јерләриндә олмасы вә орадан азад олунмасы вахты, һабелә әввәлки һөкмлә тә"јин олунан чәзанын чәкилмәмиш һиссәси әкс етдирилмәлидир.

Мәькумлуғ кәтүрүлмүш вә ја өдәнмишсә мәькәмә һөкмүн кириш һиссәсиндә бу мә"луматлары кәстәрмәјә һағлы дејилдир. Белә мә"луматын олмасы колонија нөвү мүәјјән едилмәси үчүн зәруридирсә онда һөкмүн тәсвири һиссәсиндә кәстәрилмәлидир ки, шәхс әввәләр азадлығдан мәһрум етмә гисминдә чәза чәкмишдир.

6. Чинајәт-Просессуал Мәчәлләсинин 334-чү мад. әсасән иттиһам һөкмүнүн тәсвири һиссәсиндә сүбүт едилмиш һесаб едилән чинајәт әмәлинин төрәдилдији јер, вахт, онун төрәдилмә үсулу, тәгсирин характери, чинајәтин мотиви вә нәтичәләри кәстәрилмәлидир. Чинајәт груп шәклиндә төрәдилмишсә чинајәтин һәр бир иштиракчысынын конкрет оларағ һансы чинајәт һәрәкәтини етмәси һөкмдә әкс етдирилмәлидир.

Һөкмдә мәькәмәнин әсасландығы бүтүн сүбүтлар тәһлил едилмәли вә бу заман мүтғәими һәм ифша едән, һәм дә она бәраәт газандыран сүбүтлара гижмәт верилмәлидир. Ишдә ејни мәсәлә барәдә бир-биринә зидд бир нечә эксперт рә"ји олдугда мәькәмә ишдә топланмыш дикәр сүбүтларла мұғажисәли сурәтдә онлара гижмәт вермәли, нәјә кәрә онлардан бири илә разылышдығыны, дикәрләрини исә рәдд етдијини әсасландырмалыдыр.

Һөкмүн тәсвири һиссәсиндә һәмчинин мүтғәимин она верилән иттиһама мүнәсибәти өз әксини тапмалы, онун өзүнү мұдафиә мәгсәдилә кәтирдији дәлилләрә гижмәт верилмәлидир. Мүтғәим тәһгигат вә ја ибтдаи истинтаг дөврүндә вердији ифадәсини дәјишдикдә мәькәмә онун бүтүн ифадәләрини јохламалы, ифадәсини дәјишмәсинин сәбәбини ајдынлашдырмалы вә онлара ишдә топланмыш дикәр сүбүтларла мұғажисәли сурәтдә гижмәт вермәлидир.

Мүтғәимин ифадә вермәкдән имтина етмәси онун тәгсирли олмасынын тәсдиги кими гәбул олуна вә чәзанын нөвү, мүддәти мәсәләси мұзакирә едиләркән шәхсијјәтини мәнфи характеризә едән һал кими нәзәрә алына билмәз.

7. Мәькәмә арашдырмалары јалныз мәькәмәјә верилән шәхс һағгында апарылдығындан һөкмдә башга шәхсләрин чинајәт төрәтмәкдә тәгсирли олмасынын кәстәрилмәси јол верилмәздир.

Мүтғәимин иттиһам олундуғу чинајәт һадисәсинин дикәр иштиракчылары ганунда нәзәрдә тугулмуш әсасларла чинајәт мәс"улијјәтиндән азад едилмишләрсә вә бу мә"луматын мүтғәимин чинајәт һадисәсиндә ролу, иштиракы дәрәчәси, әмәлинин төвсифи вә ишин дикәр мұһүм һалларынын мүәјјән едилмәсиндә әһәмијјәти варса, о заман һәмин кәнар шәхсләр һағгында ишин ичраатына хитам верилмәси мүгләг кәстәрилмәклә онларын чинајәт һадисәсиндә ролуна истинад едилә биләр.

Башга шәхсләр һағгында чинајәт иши ганунда кәстәрилән әсасларла ајры

ичраата көтүрүлмүшсө Һөкмдө Һәмин шәхсләрин фамилијалары көстәрилмәдән чинајәтин башга шәхсләрлө бирликдә төрәдилдији гејд едилир.

8. Мәһкәмәдә иттиһамын Һәр һансы шәкилдә дәјишдирилмәси Һөкмүн тәсвири Һиссәсиндә әсасландырылмалыдыр.

Мәһкәмә иттиһамы дәјишмәјә вә ја чинајәтин ајры-ајры эпизодларыны ганунун мүтәһимә е"лан олунмамыш маддәси илә төвсиф етмәјә һаглыдыр. Бу заман мәһкәмә буну әсас тумалыдыр ки, чинајәтин төвсифинин белә дәјишилмәсинә јалныз о шәртлө јол верилә биләр ки, мүтәһимин ганунун јени маддәси илә төвсиф олунан Һәрәкәтләри мәһкәмәјә вермә заманы онун тәгсириндә нәзәрә алынмыш олсун, јени иттиһамда даһа ағыр чинајәтин әламәтләри олмасын вә фактики һаллара көрә мүтәһимин мәһкәмәјә верилдији иттиһамдан әһемијјәтли дәрәчәдә фәргләнмәсин, иттиһамын дәјишдирилмәси исә мүтәһимин вәзијјәтини ағырлашдырмасын вә онун мүдафиә һүгугуну позмасын.

Даһа ағыр иттиһам дедикдә ашағыдакылар баша дүшүлмәлидир:

а) чинајәт ганунун санксијасы даһа ағыр чәза нәзәрдә тутулан нормасы (маддәси, Һиссәси, бәнди) тәтбиг олунур;

б) иттиһама мүтәһимә е"лан олунмајан әлавә фактлар (эпизодлар) дахил едилир ки, бу да чинајәтин даһа ағыр чәза нәзәрдә тутулан гануна төвсиф едилмәсинә кәтириб чыхармасына сәбәб олур, јахуд әмәлин һүгуги гијмәтини дәјишмәсә дә Һәчмини кенишләндирир.

Фактики һаллара көрә мәһкәмәјә верилдији иттиһамдан фәргләнмә дедикдә, иттиһамын мезмунунун елә шәкилдә дәјишдирилмәси нәзәрдә тутулур ки, белә дәјишмә мүтәһимин мүдафиә һүгугунун позулмасына сәбәб олур (мезмун вә маһијјәтинә көрә јени иттиһам верилмәси, гәсдин јөнәдилдији объектә көрә јени иттиһамын әввәлкиндән фәргләнмәси, тәгсирин формасынын дәјишдирилмәси вә с.)

9. Мүтәһим чинајәт ганунун мүхтәлиф маддәләри илә нәзәрдә тутулмуш бир нечә чинајәти етмәкдә иттиһам олунурса вә бу чинајәтләрдән бә"зиләринә көрә иттиһам сүбута јетмирсә мәһкәмә Һөкмүн тәсвири Һиссәсиндә мүтәһимин мүәјјән чинајәтләрдә тәгсирли һесаб олунмасынын, башга чинајәтләрә көрә олан иттиһам үзрә исә она бәраәт верилмәсинин әсасларыны көстәрир. Һөкмүн нәтичәви Һиссәсиндә исә мүтәһимин мүәјјән маддәләр үзрә тәгсирли һесаб едилмәси вә башга маддәләр үзрә бәраәт газанмасы көстәрилир.

Мүтәһим чинајәт ганунунун бир маддәси илә төвсиф олунан бир нечә чинајәти етмәкдә иттиһам олундугда (мәсәлән, бир нечә кизли оғурлуг вә ја давам едән чинајәткар фәалијјәтин бир нечә эпизоду) вә бунлардан бә"зиләри үзрә иттиһам тәсдиг едилмәдикдә, әкәр бу чинајәтин төвсифинин дәјишмәсинә сәбәб олмурса мәһкәмәјә кифајәт едир ки, Һөкмүн тәсвири Һиссәсиндә лазыми мотивләри гејд етмәклә бу Һиссә үзрә иттиһамын әсассыз һесаб олунмасы барәдә нәтичәни көстәрсин.

Мүтәһим бир чинајәт етмиш вә бу, сәһвән чинајәт ганунунун бир нечә маддәси илә төвсиф олунмушдурса мәһкәмә Һөкмүн тәсвири Һиссәсиндә әсасландырмагла мүтәһимин сәһвән тәгсирли һесаб олундуғу чинајәт гануну

маддәсинин чыхарылмасыны көстөрмәлидир.

10. Мәһкәмә һөкмдә тәгсиркарын чинајәт етмәси нәтичәсинә кәләркән әмәлин төвсүфүнү ганунла мұвафиг сурәтдә изаһ етмәлидир. Әмәлин төвсүфү заманы үмуми вә хусуи нормалар рәғабәт апардыгда хусуи норма тәтбиг олунур. Ики белә норманын рәғабәти заманы, әкәр бу нормалардан бири мäs"улијјәти ағырлашдыран, дикәри исә јүнкүлләшдирән һаллары нәзәрдә тутурса бу заман мäs"улијјәти јүнкүлләшдиричи һалы нәзәрдә тутан нормаја үстүнлүк верилмәлидир (мәсәлән, ики вә ја бир нечә шәхсин физиоложи аффект вәзијјәтиндә зәрәрчәкән шәхс тәрәфиндән едилән зоракылыг вә ја ағыр тәһгир нәтичәсиндә өлдүрмәк ЧМ-нин 97-чи маддәси илә төвсүф едилмәлидир).

11. Мәһкәмә мүтгәһимә е"лан олунмуш иттиһамын чинајәт ганунунун јалныз зәрәрчәкмишин шикајәти үзрә галдырыла билән чинајәтләрә көрә мäs"улијјәти нәзәрдә тутан маддәләринә (ЧМ-нин 106, 108-чи мад. 1-чи һис. 121-чи мад. 1 вә 2 һиссәләри, 122-чи маддәләри) дәјишдирилмәли олмасы нәтичәсинә кәләрсә вә ишдә зәрәрчәкмишин шикајәти варса вә ја мәһкәмә ичласында о, мүтгәһимин чинајәт мäs"улијјәтинә чәлб олунмасы барәдә бәјанат вермишсә, һабелә ЧПМ-нин 105-чи маддәсиндә нәзәрдә тугулан әсаслар олдугда мүтгәһимин һәрәкәтләрини чинајәт ганунунун јухарыда көстәрилән маддәләринә төвсиф едиб иттиһам һөкмү чыхара биләр.

Ишдә зәрәрчәмишин әризәси олмадыгда мәһкәмә ичласындә мүтгәһими чинајәт мäs"улијјәтинә чәлб едилмәси барәдә онун фикри сорушулур. Зәрәрчәкмиш мүтгәһимин чинајәт мäs"улијјәтинә чәлб едилмәсини истәмәдикдә, јахуд ишдә онун чинајәт мäs"улијјәтинә чәлб олунмасы барәдә әризәси олса да о, мүтгәһимлә барышдығыны билдирдикдә мәһкәмә ишин ичраатына хитам верилмәси барәдә гәрар гәбул едир. Бу заман иттиһамы мұдафиә едән прокурорун ишдә иштирак етмәси ишин ичраатына хитам верилмәсинә мане олмур (ЧПМ-нин 105-чи мад. 2-чи һис. илә нәзәрдә тугулан һаллар истисна олунмагла).

Мүтгәһимә чинајәт ганунунун бир нечә маддәси үзрә иттиһам верилдикдә вә мәһкәмә арашдырмалары заманы мәһкәмә онлардан бә"зиләри үзрә ичраатын хитам олунмасы нәтичәсинә кәлдикдә бу барәдә мотивли гәрар һөкмлә бирликдә чыхарылан ајрыча гәрардадда шәрһ едилир. Белә һалларда һөкмүн тәсвири һиссәсиндә көстәрилмәлидир ки, ишин мүтгәһимин дикәр чинајәтләри төрәтмәсинә аид һиссәсинин ичраатына ајрыча гәрардадла хитам верилмишдир.

12. ЧПМ-нин 327-чи мад. 1-чи һиссәсиндә бәраәт һөкмүнүн һансы әсасларла чыхарылмалы олмасынын гәти сијаһысы верилмишдир: чинајәт һадисәси мүәјјән едилмәдикдә; мүтгәһимин һәрәкәтләриндә чинајәт тәркиби олмадыгда; чинајәт төрәтмәкдә мүтгәһимин иштиракы сүбут едилмәдикдә. Бу әсаслардан һәр һансы бири үзрә бәраәт верилән шәхс тәгсирсиз һесаб олунур.

Бәраәт һөкмүнүн тәсвири һиссәсиндә иттиһамын мәзмуну көстәрилдикдән сонра ишин фактики һаллары, онларын мәһкәмә тәрәфиндән нечә мүәјјән едилмәси шәрһ едилир, мүтгәһимин тәгсирсиз олмасы барәдә мәһкәмәнин кәлдији нәтичәни әсасландыран сүбутлар тәһлил едилир, иттиһамын әсасыны тәшкил едән сүбутларын рәдд едилмәсинин мотивләри көстәрилир. Бәраәт

Һөкмүнә мүттәимин тәгсирсизлијини шүбһә алтына алан көстәришләрин дахил едилмәсинә јол верилмир.

Бир нечә чинајәт төрәтмәкдә иттиһам олуна вә әмәли чинајәт ганунунун бир вә ја нечә маддәси (һиссә, бәнд) илә төвсүф едилән шәхс һагындә бәраәт һөкмү чыхарыларкән мәһкәмә һөкмүн тәсвири һиссәсиндә һәр бир маддә (һиссә, бәнд) үзрә мүттәимин тәгсирсиз олмасы барәдә кәлдији нәтичәни әсасландырмалы, она чинајәт ганунунда көстәрилән һансы әсасла бәраәт верилдијини көстәрмәлидир.

13. Мәһкәмәләр чәза тә"јини заманы тәгсиркара һәм јүнкүллүк, һәм дә ағырлыг бахымындан ачыг-ашкар әдаләтсиз чәза тәјин етмәк һалларына јол вермәмәлидир. ЧМ-нин 35-чи мад. әсасән мәһкәмә чәза тә"јин едәркән төрәдилмиш чинајәтин характерини вә ичтимаи тәһлүкәлилик дәрәчәсини, тәгсиркарын шәхсијјәтини, мәс"улијјәти јүнкүлләшдирән вә ағырлашдыран һаллары нәзәрә алмалыдыр.

Мәһкәмә төрәфиндән чәза тәдбири сечиләркән һөкмдә чинајәтин характери вә ичтимаи тәһлүкәлилик дәрәчәсини, һабелә тәгсиркарын шәхсијјәтини көстәрән һансы конкрет һалларын нәзәрә алындығыны көстәрилмәлидир.

14. ЧПМ-нин 37-чи маддәсиндә садаланан мәс"улијјәти ағырлашдырычы һалларын сијаһысы гәтидир вә мәһкәмә чәза тәдбирини әсасландыраркән мәс"улијјәти ағырлашдыран һал кими һәмин маддәдә көстәрилмәјән һаллара истинад етмәјә һаглы дејилдир.

Ганунда мәс"улијјәти ағырлашдырычы һал һесаб едилән бу вә ја дикәр һаллар (мәсәлән, чинајәтин ағыр нәтичәјә сәбәб олмасы) чинајәт ганунунун диспозисијасында чинајәтин әламәтләриндән бири кими көстәрилмишсә (мәсәлән, гәсдән адам өлдүрмә чинајәтләриндә зәрәчәкмишин өлүмү) һөкмдә чәза тәдбири әсасландырыларкән бу, јенидән мәс"улијјәти ағырлашдырычы һал кими нәзәрә алына билмәз.

15. Мәһкәмәләр чәза тәдбирләринин тә"јин едилмәси мотивләрини һөкмдә мүтләг көстәрилмәси барәдә ЧПМ-нин 324-чү маддәсинин тәләбләринә чидди әмәл етмәлидир.

Чинајәт ганунунун санксијасы азадлыгдан мәһруметмә илә јанашы башга даһа јүнкүл чәза тәдбири тәтбиг етмәнин мүмкүнлүјүнү нәзәрдә тутурса мәһкәмә һөкмүндә нә үчүн мүттәимә мәһз азадлыгдан мәһруметмә чәзасынын тәтбиг олунмасынын әсасы көстәрилмәлидир. Еләчә дә мүттәимин шәрти мәһкум олунмасы, она чинајәт үчүн ганунда нәзәрдә тутулдуғундан ашағы һәдд чәза гә"јин едилмәси вә ја даһа јүнкүл башга чәзаја кечилмәси, һабелә мүттәимин чәзадан азад едилмәси вә ја она үмуми гәјдадан кәнара чыхмагла колонија нөвү гә"јин олунмасы зәрурәти барәдә нәтичәјә кәлмәси һөкмдә әсасландырылмалыдыр.

Өлүм чәзасынын тәтбиги мәсәләни һәлл едәркән мәһкәмәләр нәзәрә алмалыдырлар ки, ганунда көстәрилән һалларда белә чәза тәдбири јалныз о вахт гәтбиг олуна биләр ки, һәмин чәзанын тә"јини мәс"улијјәти ағырлашдыран хүсуси һалларла вә чинајәти етмиш шәхсин чәмијјәт сон дәрәчә тәһлүкәли

олмасы илэ шэртлэшмиш олсун. Бүтүн Һалларда өлүм чэзасынын тэ"јини үчүн эсас верэн Һаллар Һөкмдэ кэстэрилмэлидир.

16. Мэькэмэ мүттэьимин хүсуси тэьлүкэли ресидивист Һесабы едилмэси нэтичэсинэ кэлдикдэ буну Һөкмдэ эсасландырмалыдыр. Бу заман мүттэьимин кэтүрүлмэјэн вэ өдөнилмэјэн мэькумлуғлары илэ јанашы онун шэхсијјэтинэ, едилмиш чинајэтлэрин ичтимаи тэьлүкэлилик дэрэчэсинэ, чинајэт Һадисэсиндэ ролуна, Һабелэ ишин башга Һалларына аид Һансы мүлаьизэлэрин мүттэьимин хүсуси тэьлүкэли ресидивист кими танынмасы үчүн эсас вермэси Һөкмдэ өз эксини тапмалыдыр.

Мүттэьимин хүсуси тэьлүкэли ресидивист кими танынмасы о вахт ола билэр ки, она бу саьэдэ мүдафиэ Һугугуну Һэјата кечирмэјэ имкан верилмэклэ (бу мэсэлэ үзрэ ифадэ вермэ имканы, кечмиш мэькумлуғлар барэдэ мүвафиг сэнэдлэр тэлэб олунмасы вэ дикэр мэсэлэлэрин Һалли) белэ таныма үчүн эсаслар мэькэмэдэ тэдгиг едилмиш олсун.

ЧМ-нин 24-1-чи маддэсиндэ кэстэрилэн Һаллар мөвчүд олмасына бахмајараг мүттэьим хүсуси тэьлүкэли ресидивист Һесабы едилмирсэ бу, Һөкмдэ эсасландырылмалыдыр.

17. Гануна кэрэ бүтүн Һалларда чэзэ Һөкмдэ елэ шэкилдэ кэстэрилмэлидир ки, ичра заманы мэькэмэнин тэ"јин етдији чэзанын нөвү вэ мигдарында Һеч бир анлашылмазлыг мејдана чыхмасын. Мэькэмэлэр нэзэрэ алмалыдырлар ки, ЧПМ-нин 335-чи мад. эсасэн иттиьам Һөкмүнүн нэтичэви Һиссэсиндэ сүбут олунмуш Һесабы едилэн чинајэт үзрэ мэькума тэ"јин олунан нэинки эсас, Һабелэ алавэ чэзанын нөвү вэ мигдары, чинајэтлэрин, мүвафиг Һалларда исэ Һөкмлэрин мэчмуу үзрэ мэькумун чэкмэли олдуғу эсас вэ алавэ чэза кэстэрилмэлидир.

Чинајэтлэрин вэ ја Һөкмлэрин мэчмуу үзрэ азадлыгдан мэьруметмэ чэзасынын чэкилмэси гайдасы (Һэбсханада вэ ја мүэјјэн режимли колонијада) јалныз гэти чэза тэдбири тэ"јин едилдикдэн сонра кэстэрилер.

Мүттэьимэ мүэјјэн чинајэт үчүн ганунун санксијасынын ашағы Һэддиндэн дэ аз чэза тэ"јин едэркэн Һөкмүн нэтичэви Һиссэсиндэ бу чэзанын ЧМ-нин 40-чы маддэси тэтбиг олунмагла мүвафиг маддэ (маддэнин Һиссэси, бэнди) илэ тэ"јин едилдији кэстэрилер.

Чэзанын ЧМ-нин 41 вэ 42-1-чи мад. тэтбиг едилмэклэ тэ"јин едилмэси јалныз гэти чэза тэ"јин етдикдэн сонра кэстэрилмэлидир. Бу заман нэзэрэ алмаг лазымдыр ки, ЧМ-нин 41-чи маддэси јалныз эсас чэзаја (азадлыгдан мэьруметмэ, ислаь иши), ЧМ-нин 42-1-чи маддэси исэ Һэм эсас, Һэм дэ алавэ чэзаја шамил едилэ билэр.

Азадлыгдан мэьруметмэ чэзасына мэькум едилэн шэхслэрин Һимајэсиндэ јеткинлик јашына чатмајан бахымсыз ушағлар олдуғда Һөкмүн нэтичэви Һиссэсиндэ онларын гоьумларын, јахуд дикэр шэхслэрин вэ ја идарэлэрин Һимајэсинэ верилдиклэри дэ кэстэрилмэлидир.

18. Мүттэьимэ азадлыгдан мэьруметмэ чэзасы тэ"јин едилэркэн Һөкмүн нэтичэви Һиссэсиндэ чэза чэкмэ мүддэтинин Һансы гайдада Һесабыланмасы мэсэлэси Һеч бир шүбьэ доғурмамалыдыр. Нэзэрэ алмаг лазымдыр ки, Һөкмлэ

тә"жин олуан үмуми чеза мүддәтинә ибтидаи һәбс мүддәтиндән башга мүттәһимин шубһәли шәхс гисминдә сахландығы, онун тәһигат, ибтидаи истинтаг дөврүндә, јахуд мәһкәмәнин гәрардады әсасында мәһкәмә-тибб мүәссисәләриндә мүәжинәдә олдуғу мүддәт, һәмчинин һәрби гуллуғчунун, Дахили Ишләр Назирлији әмәкдашынын һәмин ишлә әлагәдәр интизам гајдасында гауптвахтда сахландығы мүддәт дә дахилдир.

19. Бәраәт һөкмүнүн нәтичәви һиссәсиндә чинајәт ганунунун һәр бир маддәси (онун һиссәси, бәнди) үзрә мүттәһимә ганунда нәзәрдә тутулан һансы әсасларла бәраәт верилдији кәстәрилмәлидир.

Бир нечә чинајәт етмәкдә иттиһам олуан (мәсәлән, бир нечә кизли оғурлуг вә ја давам едән чинајәтин бир нечә эпизоду) вә әмәли чинајәт ганунунун бир маддәси (һиссәси, бәнди) илә төвсиф олуан мүттәһимә бәраәт верилмәсинин әсаслары мүхтәлиф олдуғда һөкмүн нәтичәви һиссәсиндә мүттәһимә һансы чинајәтә кәрә, ганунда кәстәрилән һансы әсасла бәраәт верилмәси дәгиг кәстәрилмәлидир.

Бәраәт һөкмүнүн нәтичәви һиссәсиндә һәмчинин мүттәһим һаггында сечилмиш гәти-имкан тәдбиринин, әмлак мүсадираһини тә"мин едән тәдбирләрин ләғв едилмәси, һабелә ганунда мүәјјән едилән дикәр гәрарлар өз әксини тапмалыдыр.

Бәраәт алан шәхсә онун ганунсуз чинајәт мәс"улијјәтинә алынмасы нәтичәсиндә дәјән әмлак зәрәрини иддиа етмәк һүгуу изаһ олунмагла бу барәдә мәһкәмә ичлас протоколунда мүвафиг гејдијат апарылмалыдыр.

20. Мәһкәмә бахышы заманы ЧМ-нин 10-чу мад. 1-чи һиссәсинин 3 вә 4-чү бәндләринә әсасән мүттәһимин чезадан азад едилмәси зәрурәти барәдә нәтичәјә кәлиндикдә (мүддәт кечдикдә, јахуд едилмиш чинајәтә кәрә чезанын тәтбигини арадан галдыран амнистија акты олдуғда) мәһкәмә мүттәһим барәсиндә иттиһам һөкмү чыхармагла онун тәсвири һиссәсиндә гәбул етдији гәрары әсасландырмалыдыр. һөкмүн нәтичәви һиссәсиндә мәһкәмә мүттәһими чинајәт етмәкдә тәгсирли билиб чинајәт ганунунун мүвафиг маддәси илә чеза тә"жин едәрәк онун ЧПМ-нин мүвафиг маддәсинә (һиссә, бәндә) ујғун чезадан азад едилдијини кәстәрир. Бу гајда шәхсин чинајәт мәс"улијјәтинә чәлб едилмәсини истисна едән амнистија акты олмасы, мүддәтин кечмәсинә бахмајараг онун чинајәт мәс"улијјәтинә алынмасы һалларына аид дејилдир. Белә ишләр үзрә ичраат мүттәһимин е"тираз етмәдији бүгүн һалларда ЧПМ-нин 10-чу мад. әсасән мәһкәмә ичраатынын һәр һансы мәрһәләсиндә хитама верилмәлидир. Мәһкәмә ичласында тәгсиркарын Чинајәт Мәчәлләсинин хүсуһи һиссәсинин мүвафиг маддәләринин (мәсәлән, ЧМ-нин 171, 220-чи маддәләринин) гејдиндә кәстәрилән әсасларла чинајәт мәс"улијјәтиндән азад едилмәли олмасы ашкара чыхдығда, иш чинајәт ганунунун бу вә ја дикәр маддәсинин гејдинә әсасән хитама верилмәлидир.

21. Мәһкәмәләрин диггәти һөкм чыхарыларкән мүлки иддианын һәллинә аид ЧПМ-нин 324, 326, 330-чү маддәләринин тәләбләринин чидди јеринә јетирилмәси зәрурәтинә чәлб едилсин. һәмин тәләбләрә кәрә мәһкәмә һөкмдә

мүлки иддианын там вә ја һиссә илә тәмин едилмәсинин вә ја рәдд едилмәсинин мотивини кәстәрмәлидир. Иддиа там вә ја һиссә илә тә"мин едилдикдә мұвафиг һесабламаһлар апармағла мүлки иддианын мәһз һансы гануна әсасән тә"мин едилдији һөкмдә гејд едилмәлидир. Бир нечә мүттәһимә гаршы мүлки иддиа верилмишсә һөкмдә һансы мәбләгин, кимләрдән мүштәрәк гајдада , һансыларын исә кимләрдән пај шәклиндә алынмасы кәстәрилмәлидир.

ЧПМ-нин 326-чи мад. әсасән мәһкәмә иттиһам һөкмү чыхараркән верилмиш мүлки иддианы һәлл етмәлидир. Мәһкәмә бахышыны тә"хирә алмадан лазыми һесабламаһлар апармағ мүмкүн олмадығда, әкәр бу чинајәт әмәлинин төвсүфүнә, мүттәһимә чәза тәдбиринин сечилмәсинә вә һөкмүн чыхарылмасы заманы мејдана чыхан дикәр мәсәләләрин һәллине тә"сир кәстәрмәзсә мәһкәмә мүлки иддианын мигдары һағтындакы мәсәләни мүлки-мұһакимә ичрааты гајдасында бахылмаға верә биләр.

Мәһкәмә ичласында чинајәтин төвсүфүнә тә"сир едән зијанын мәбләгини мүәјјәнләшдирмәк мүмкүн олмадығда исә иш әләвә ибтидаи истинтағ апарылмасындан өтрү кәндәрилмәлидир.

Чинајәт һадисәсинин мүәјјән едилмәмәси, чинајәт төрәтмәкдә мүттәһимин иштиракынын сүбүт едилмәмәси әсаслары илә бәрәәт һөкмү чыхарыларкән мүлки иддиа рәдд олунмалыдыр. Мүттәһимин һәрәкәтиндә чинајәт тәркиби олмамасы әсасы илә бәрәәт һөкмү чыхарылдығда исә мүлки иддиа мүлки-мұһакимә үсулу гајдасында бахылмаға верилмәлидир.

Мүлки иддиачы ја онун нұмајәндәси мәһкәмәјә кәлмәдији вә бу заман иддиаја онун иштиракы олмадан бахылмасы барәдә вәсәтәт вермәдији һалларда да мүлки иддиа бахылмамыш сахлана биләр (ЧПМ-нин 269-чу мад. ујғун оларағ иддианы прокурорун мұдафиә етмәси вә ја мәһкәмәнин мүлки иддиаја бахмағы зәрури етмәси һаллары истисна едилир).

22. ЧПМ-нин 333-чү мад. әсасән мәһкәмәнин һөкмү ајдын, ашлашылан ифадәләрлә тәртиб олунмалыдыр. Бунунла әләгәдәр оларағ һөкмдә гејри-дәгиг ифадәләрин, рәсми сәнәдләрдә гәбул олунмајан сөзләрин ишләдилмәсинә, бахылан иш үзрә әһмијјәти олмајан һалларын садаланмасы илә һөкмүн ағырлашдырымасына јол верилмәмәлидир. Һөкмдә техники вә дикәр хүсуси терминләр, һабелә јерли ләһчәјә мәнсуб ифадәләр ишләндикдә бунларын изаһы да верилмәлидир.

Бүтүн һалларда һөкм әһали гаршысында е"лан едилдијинә кәрә онун тәртиби заманы наркотик васитәләрин, партлајычы маддәләрин вә с. һазырланмасы, һабелә вәтәндашларын чинси тохунулмазлығы илә әләгәдар ишләр үзрә чинајәтин төрәдилмәси үсулларыны әтрафлы сурәтдә шәрһ едән ифадәләр ишләтмәкдән чәкинмәк лазымдыр.

Һакимләрин дигтәти ЧПМ-нин 332-чи маддәсинин белә бир тәләбинә чәлб едилсин ки, һәр бир һалда һөкмдә дүзәлишләр һағтында гејд-шәрт верилмәли вә гејд-шәртләр һөкм е"лан едиләнәдәк мұшавирә отағында бүтүн һакимләр тәрәфиндән имзаланмалыдыр. Әһмијјәтли һаллар үзрә (мәсәлән, чинајәтин төвсүфү, чәзанын нөвү, тә"мин олунан иддианын мәбләғи) гејд-шәрт

верилмәдикдә вә һакимләр тәрәфиндән имзаланмадыгда бу, јухары инстансија мәһкәмәси тәрәфиндән һөкмүн ләғв едилмәси үчүн әсасдыр.

23. Һөкмүн чыхарылмасы тарихи онун мәһкәмә тәркиби тәрәфиндән имзаландығы күн һесаб олунур.

Һөкм е"лан едиләркән мәһкәмә просесинин бүтүн иштиракчыларынын, хүсусилә прокурорун вә мүдафиәчинин иштракы зәруридир.

ЧПМ-нин 340-чы мад. мә"насына көрә һөкм там һәчмдә тәртиб олунмалы вә бүтүнлүклә е"лан едилмәлидир. Һөкмүн јарымчыг тәртиб едилмәси, бу сәбәбдән дә онун кириш вә нәтичәви һиссәсинин е"лан едилмәси чинајәт-просессуал ганунунун әһәмијјәтли дәрәчәдә позулмасы һесаб олунур вә онун ләғв едилмәси үчүн әсасдыр.

24. Бу гәрарын гәбул едилмәси илә әлагәдар Азәрбајчан Республикасы Али Мәһкәмәси Пленумунун "Республика мәһкәмәләри тәрәфиндән бәрәәт һөкмү чыхарыларкән чинајәт-просессуал ганунверичилији тәләбләринин јеринә јетирилмәси һаггында" 1990-чы ил 11 јанвар тарихли 1 N-ли гәрары вә кечмиш ССРИ Али Мәһкәмәси Пленумунун "Мәһкәмә Һөкмү һаггында" 1969-чу ил 30 ијун тарихли 4 N-ли гәрары гүввәсини итирмиш һесаб едилсин вә Азәрбајчан Республикасы әразисиндә тәтбиг олунмасын.

*Азәрбајчан Республикасы
Али Мәһкәмәсинин Сәдри*

Х.И.ҺАЧЫЈЕВ

*Пленумун Катиби,
Азәрбајчан Республикасы
Али Мәһкәмәсинин үзвү*

В.И.НӘЗӘРОВ